

Zkušenosti s dostupností dat k vybraným oblastem rodinné politiky z pohledu RILSA

Sylva Höhne

Naděžda Křečková Tůmová

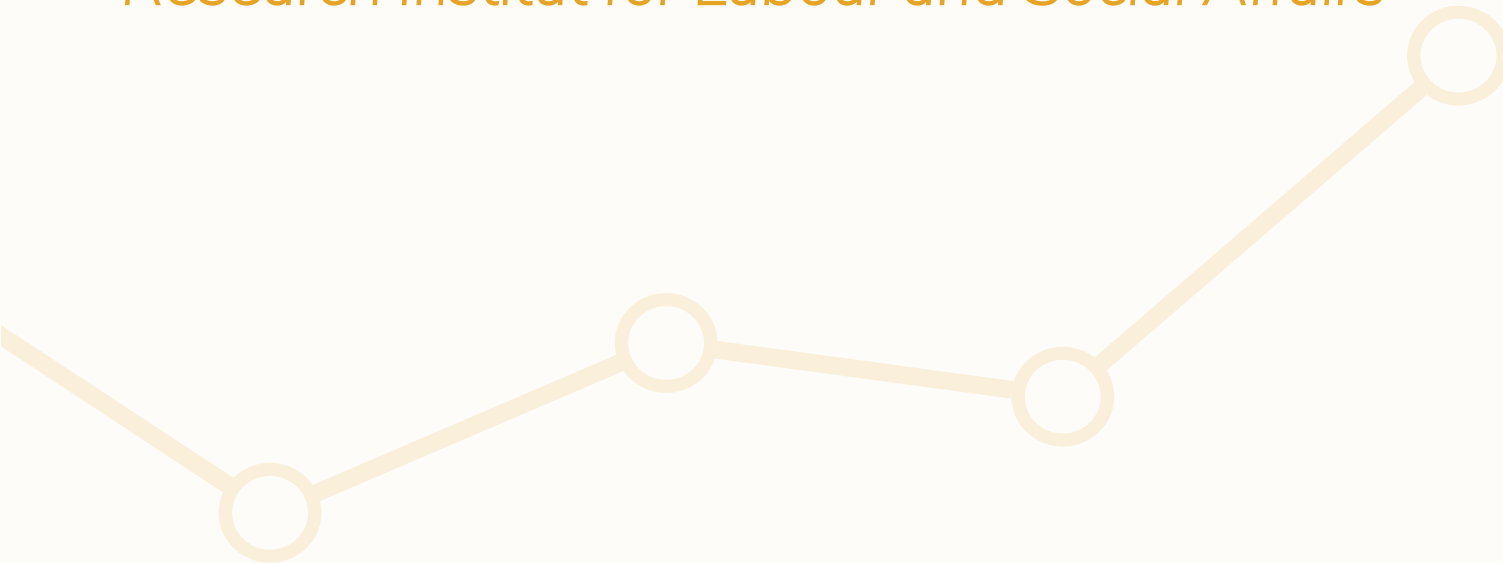
A decorative graphic element consisting of a light orange line with four circular nodes. The line starts from the left edge, dips down to the first node, rises to the second, dips slightly to the third, and then rises sharply to the fourth node on the right.

Tento výsledek byl finančně podpořen z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na léta 2023–2027 a je součástí výzkumného úkolu „Komplexní výzkum v oblasti ochrany práv dětí“ řešeného Výzkumným institutem práce a sociálních věcí, v. v. i., v letech 2023–2027.

Představení RILSA

Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i.

Research Institut for Labour and Social Affairs

Historie a zaměření

RILSA

- 1919 - Sociální ústav Československé republiky
- 1991 - Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
- 1993 - příspěvková organizace Ministerstva práce a sociálních věcí
- 2007 - veřejná výzkumná instituce
- 2025 - sloučení s Výzkumným ústavem bezpečnosti práce –

VÝZKUMNÝ INSTITUT PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

- aplikovaný výzkum v oblasti práce a sociálních věcí na regionální, celostátní i mezinárodní úrovni, formulovaný podle aktuálních potřeb orgánů státní správy, popřípadě neziskových či privátních subjektů,
- vydávání odborných publikací, semináře, konference,
- úzká spolupráce s Fakultou sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně – výzkumné centrum RILSA v Brně

Výzkumné oblasti

RILSA

- **Rodinná politika**
- Sociální politika a sociální práce
- Sociální zabezpečení
- Trh práce
- Pracovní vztahy a pracovní podmínky
- Makroekonomické analýzy
- Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

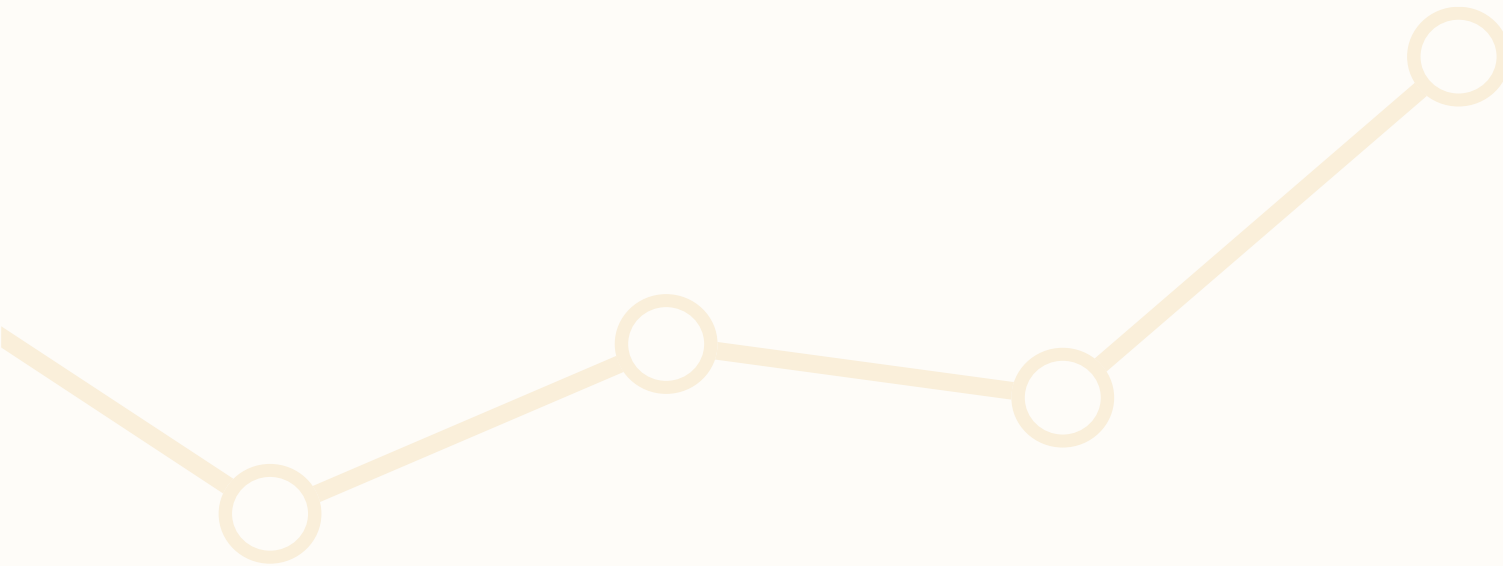
Tematické okruhy v posledních letech

Rodinná politika

- Partnerské a rodičovské chování
- Dítě v rodičovském konfliktu
- Sociálně-ekonomická situace rodin (různých typů)
- Rodiny se specifickými potřebami
- Rodinná politika
- Sladování rodiny a zaměstnání
- Sociálně-právní ochrana dětí a náhradní rodinná péče
- Domácí násilí
- Bezdomovectví

<https://www.rilsa.cz/oddeleni/rodinna-politika/>

Reflexe dostupnosti dat z oblasti rodinného chování a rodinné politiky

Reflexe dostupnosti dat I.

- oficiální data na úrovni ČR, případně nižších správních celků

- tzv. **tvrdá data** oficiální statistiky, jako jsou například data
  - **Českého statistického úřadu** (oblast demografická, ekonomická),
  - **Ministerstva práce a sociálních věcí**, a také **České správy sociálního zabezpečení** (sociální dávky, nezaměstnanost, dětské skupiny, sociálně-právní ochrana dětí /SPOD/)
  - **Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy** (předškolní vzdělávání),
  - **Ministerstva spravedlnosti** (soudní rozhodnutí, opatrovnická řízení – péče a výživa dětí po rozvodu/rozchodu rodičů),
  - případně **Eurostatu, OECD** (specifické ukazatele, mezinárodní kontext) aj.
- Tyto instituce shromažďují značné množství dat v různém stupni členění. Míra zpracování a přístup k těmto datům se však liší a i přes značný rozsah datové základny a **množství sledovaných indikátorů některé stále chybí, a řada oblastí tak zůstává datově nepokryta.**

Reflexe dostupnosti dat II.

- sociologická data z výběrových šetření

- Oficiální datová základna je doplňována o tzv. **měkká data**
  - **ze sociologických šetření** – realizovaných na vybrané konkrétní téma,
    - mohou díky svému zaměření jít více do hloubky,
    - poskytnout komplexní informace v šetřené oblasti,
    - limitem je však omezený rozsah výběrového souboru a obvykle nemožnost jejich opakování, potažmo shromažďování dat v pravidelném intervalu či dlouhodobějším horizontu.
  - Výjimkou jsou **panelové či longitudinální výzkumy**, u nichž je však nejistá předpověditelnost realizace či pravidelnost opakování do budoucna.
- **Kvantitativní, dotazníková šetření** (sběr dat přes agenturu, vlastní online výzkumy, administrativní data)
- **Kvalitativní šetření** (expertní rozhovory, individuální hloubkové rozhovory, focus groups)

Demografická statistika

stěžejní mj. pro vyhodnocování dopadů opatření na život domácností

- **Sčítání lidu, domů a bytů (ČSÚ)**
  - Jednou za deset let, povinné
  - Počet a struktura obyvatelstva (pohlaví, věk, rodinný stav, vzdělání, ekonomická aktivita, postavení v zaměstnání...)
  - Ze vztahů mezi členy domácnosti lze vyvodit její typ a strukturu
  - Plodnost žen
    - Agregovaná data jsou dostupná na webu, řadu (podobnějších) údajů lze (pro analytické účely) získat na vyžádání od ČSÚ
    - Některé charakteristiky však nadále zůstávají nepodchyceny, např. rekonstituované rodiny (s jedním nevlastním rodičem), střídavá péče o dítě po rozchodu rodičů, nebo je nelze podrobněji rozlišit (např. vícegenerační soužití, smíšené rodiny)
- **Průběžná evidence demografických událostí (ČSÚ)**
  - narození, úmrtí, uzavření manželství, rozvod, změna trvalého bydliště
    - komplexní a dostačující, základní zdroj pro analýzy rodinného chování

Ministerstvo spravedlnosti

- soudní rozhodnutí

- Změny v rodinném životě či uspořádání, o kterých podle zákona **rozhoduje soud.**
  - Patří sem například povolení (nezletilému) uzavřít manželství, určení a popření mateřství a otcovství, umístění dítěte do náhradní rodinné péče (např. osvojení, pěstounská péče), rozhodnutí soudu o omezení rodičovské odpovědnosti.
- **Opatrovnická řízení v případě rozchodu či rozvodu rodičů a statistika rozvodů.**
  - Opatrovnické řízení (určení péče a výživy dítěte) předchází samotnému rozvodovému řízení; rozchod nesezdaných rodičů řeší soud pouze když se nemohou sami dohodnout a na soud se obrátí.
  - Dostupné souhrnné statistiky počtů opatření, či příslušných rozhodnutí, ale jedno dítě se může objevit v různých tabulkách (např. v počtech svěření do péče a v počtech rozhodnutí o výživě); nelze spojit případy svěření dítěte do výlučné péče s údaji o stanovení povinnosti platit výživné, či o rozsahu styku.

Ministerstvo spravedlnosti – opatrovnická řízení

- limity dat

- Pro analytické účely lze získat podrobnější **anonymizované údaje za každé dítě**,
  - které umožňují analyzovat výsledky opatrovnických řízení podle věku dítěte, ale také např. propojit údaje o typu péče, vyživovací povinnosti a výši výživného,
  - **není ale možné identifikovat děti pocházející z jedné rodiny**, to znamená sourozence,
  - **nelze propojit rozhodnutí dalšího soudního řízení** (jinak/nově upravující péči a/nebo výživu dítěte) **s předcházejícím(i) rozhodnutími**,
  - **nelze jednoznačně rozlišit rodinný stav rodičů** (manželé, nesezdaní) u prvních rozhodnutí soudu

Ministerstvo spravedlnosti – opatrovnická řízení

- návrhy na zlepšení

- Dalším možným zlepšením evidence dat by mohlo být
  - zjišťování toho, **zda rodiče využili** (i bez nařízení soudu) **služby odborníků s cílem předejít či zmírnit rodičovský konflikt a řešit situaci v zájmu dítěte** (rodinná terapie, mediátor, pedopsycholog),
  - sledování **způsobu zapojení dítěte do rozhodování soudu** (pohovor se soudcem, s pracovníky OSPOD, znalecký posudek, jiné), případně v rozlišení podle věku dítěte,
  - reflexe **příčin rozpadu rodiny, míry a důvodu konfliktu rodičů** týkající se nastavení péče a výživy nezletilých dětí po rozvodu/rozchodu s cílem nastavit efektivní služby v rámci primární i sekundární prevence.

Ministerstvo práce a sociálních věcí

- data za příjemce sociálních dávek

- MPSV disponuje **administrativními daty za příjemce jednotlivých sociálních dávek**.
- Publikovaná data prezentují **souhrnné statistiky** (výdaje státu, počet vyplacených dávek) na úrovni ČR, případně krajů. Některé výstupy zohledňují dílčí charakteristiky, například věk dítěte.
- Využití administrativních dat na individuální úrovni příjemců **pro analytické účely** je zatím spíše sporadické. V rámci rodinné politiky RILSA máme dvojí takovou zkušenost (příjemci přídavku na dítě a rodičovského příspěvku). Nicméně analýzy mohou pracovat v podstatě pouze s informacemi uvedenými v žádosti o dávku, které se omezují na základní sociodemografické údaje, případně příjmovou situaci.
- Máme zkušenost s **e-mailovým oslovením příjemců vybraných dávek pro účast na dotazníkovém šetření**. Pozitivem je oslovení velkého počtu osob, negativem nezahrnutí všech (jen těch s uvedenou e-mailovou adresou), nevyžádaný kontakt, problematika GDPR či tzv. samovýběr (kdy určitý typ respondentů se výzkumu neúčastní).

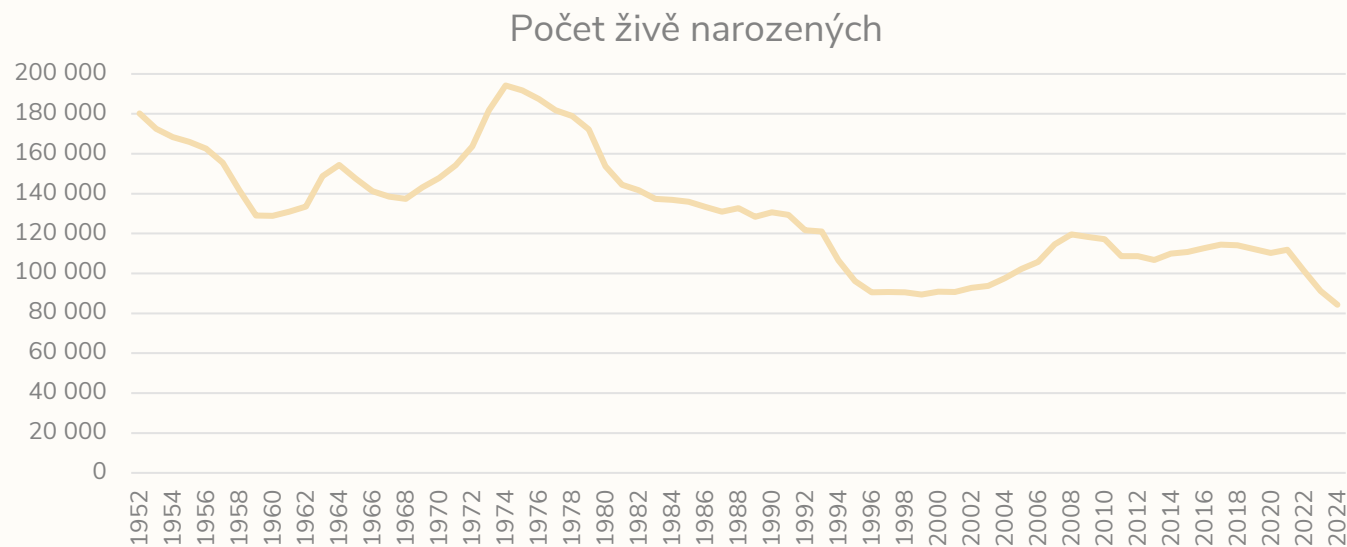
Hlavní projekty řešené v současné době

Rodinná politika

- Zpráva o rodině
(2025–2026)
- Současná česká rodina a podpora jejích funkcí
(2023–2027)
- Komplexní výzkum v oblasti ochrany práv dětí
(2023–2027)
- Více na https://www.rilsa.cz/publikace/?tag_publikace=83

Zpráva o rodině 2026

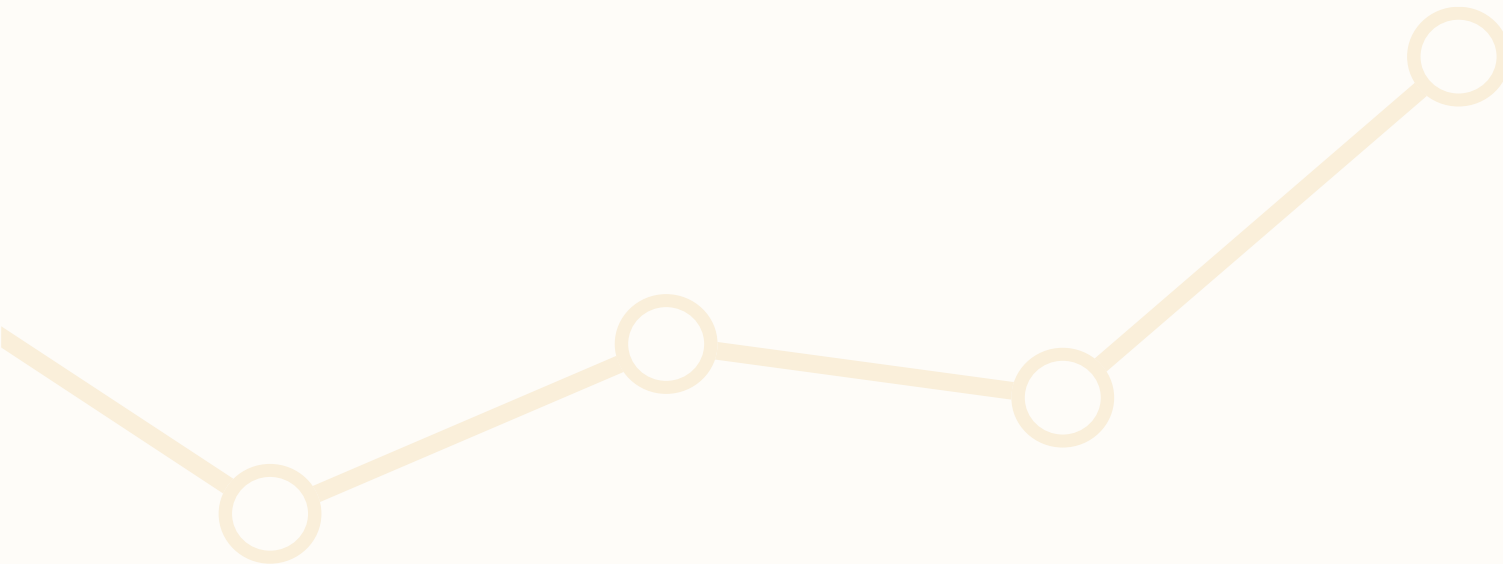
- Navazuje na Zprávy o rodině z roku 2017, 2020, 2023, dáno usnesením vlády
- První část – **prodloužení trendů** (demografie, ekonomická situace domácností, bydlení a dostupnost služeb péče o děti)
- Druhá část – **tematicky zaměřená, 2026 na porodnost:**
  - Dotazníkové šetření **rodičů**, příjemců rodičovského příspěvku, oslovení prostřednictvím e-mailů – spolupráce s MPSV
  - Dotazníkové šetření **bezdětných ve věku 25 až 44 let**, sběr dat agenturou, cca 2 tisíce respondentů, dle typu partnerství – single, oddělené, soužití

Současná česká rodina a podpora jejích funkcí

- Projekt sleduje dílčí témata v návaznosti na strategické dokumenty MPSV (*Strategii rodinné politiky 2024–2030, Akční plán k naplnění Záruky pro děti na období 2022–2030*). Zejména jde o sladování práce a rodiny, primární prevenci a život rodin se specifickými potřebami.
- **Vybraná témata řešená v rámci projektu:**
  - **Nízkopříjmové rodiny s dětmi (2024):** Mapování jejich životních podmínek možností a schopností naplňovat potřeby svých dětí, a to především v oblasti péče, vzdělávání a sociálních a materiálních podmínek.
    - online kvantitativní dotazníkové šetření na příjemcích přídatku na dítě
  - **Nezletilé matky (2024–2025):** Porozumění životní situaci, problémům a potřebám matek, které porodily své první dítě před 18. narozeninami. Výzkum se rovněž zaměřil na dostupnost a podobu institucionální podpory.
    - hloubkové rozhovory s ženami s touto zkušeností a s experty z praxe
  - **Pečující děti (2025–2026):** Děti vyrůstající v rodinách se zdravotně postiženým nebo vážně a dlouhodobě nemocným členem (sourozencem nebo rodičem), jejich životní situace, zkušenosti a potřeby, využívané i chybějící služby a podpůrná opatření.
    - hloubkové rozhovory s těmito dětmi (16 až 25 let), rodiči a s experty z praxe

Výzkumy zaměřené do oblasti sociálně-právní ochrany dětí (SPOD)

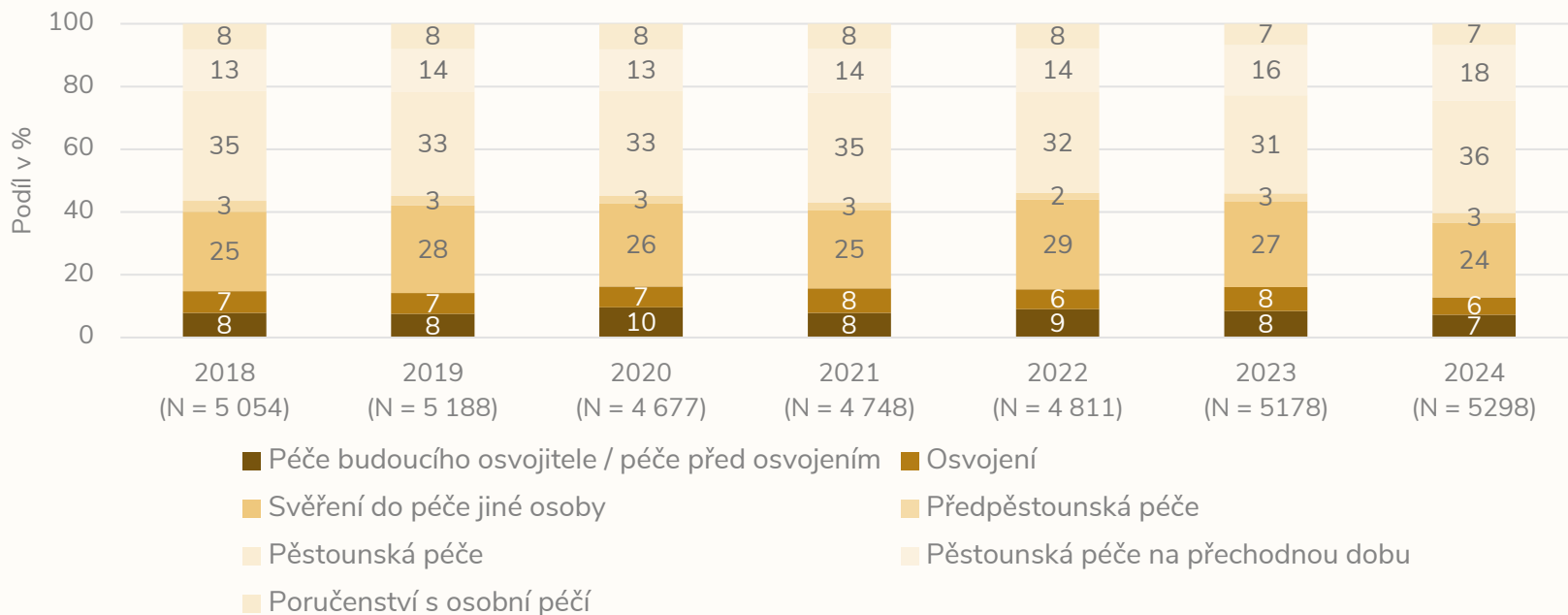

Dostupná data o SPOD

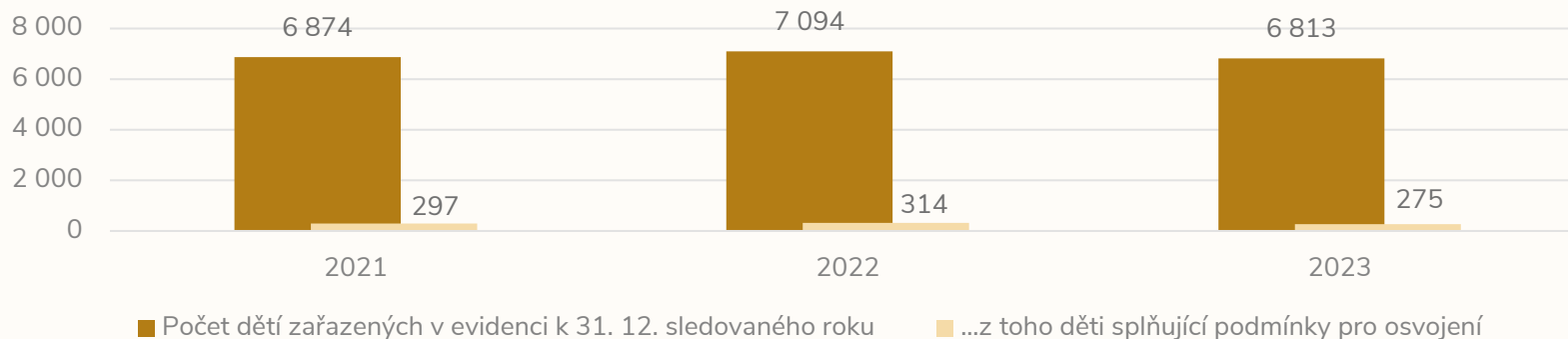
- Především **Roční výkazy o výkonu sociálně-právní ochrany dětí**
  - Každoročně vyplňují obce s rozšířenou působností a krajské úřady.
  - Výkazy jsou odevzdávány na MPSV (následně vytvořen souhrnný údaj za celou ČR – dostupný <https://mpsv.gov.cz/statistiky-1>).
  - Celorepublikové statistiky jsou veřejně dostupné, výkazy za kraje a obce s rozšířenou působností získáváme na vyžádání.
  - **Tyto Roční výkazy jsou zaměřené především na:**
    - děti svěřené do různých typů náhradní rodinné péče,
    - děti, pro které je třeba zprostředkovat pěstounskou péči nebo osvojení,
    - počty osob vykonávající náhradní rodinnou péči včetně počtu žadatelů,
    - děti odebrané z péče rodičů,
    - děti umístěné v náhradní péči zařízení pro péči o děti,
    - děti týrané, zneužívané, zanedbávané,
    - klienty řešené kurátorem pro děti a mládež.
  - Limitem dat je neefektivní způsob sběru bez minimalizace chybovosti (chybí kontrola logických podmínek, upozornění na výrazné odchylky, možnost vidět historii).
- Statistiky ministerstva spravedlnosti (opatrovnická agenda), příp. anonymizované rozsudky

Děti svěřené do náhradní rodinné péče a děti v evidenci

Děti svěřené v daném roce do jednotlivých forem NRP v letech 2018 - 2024

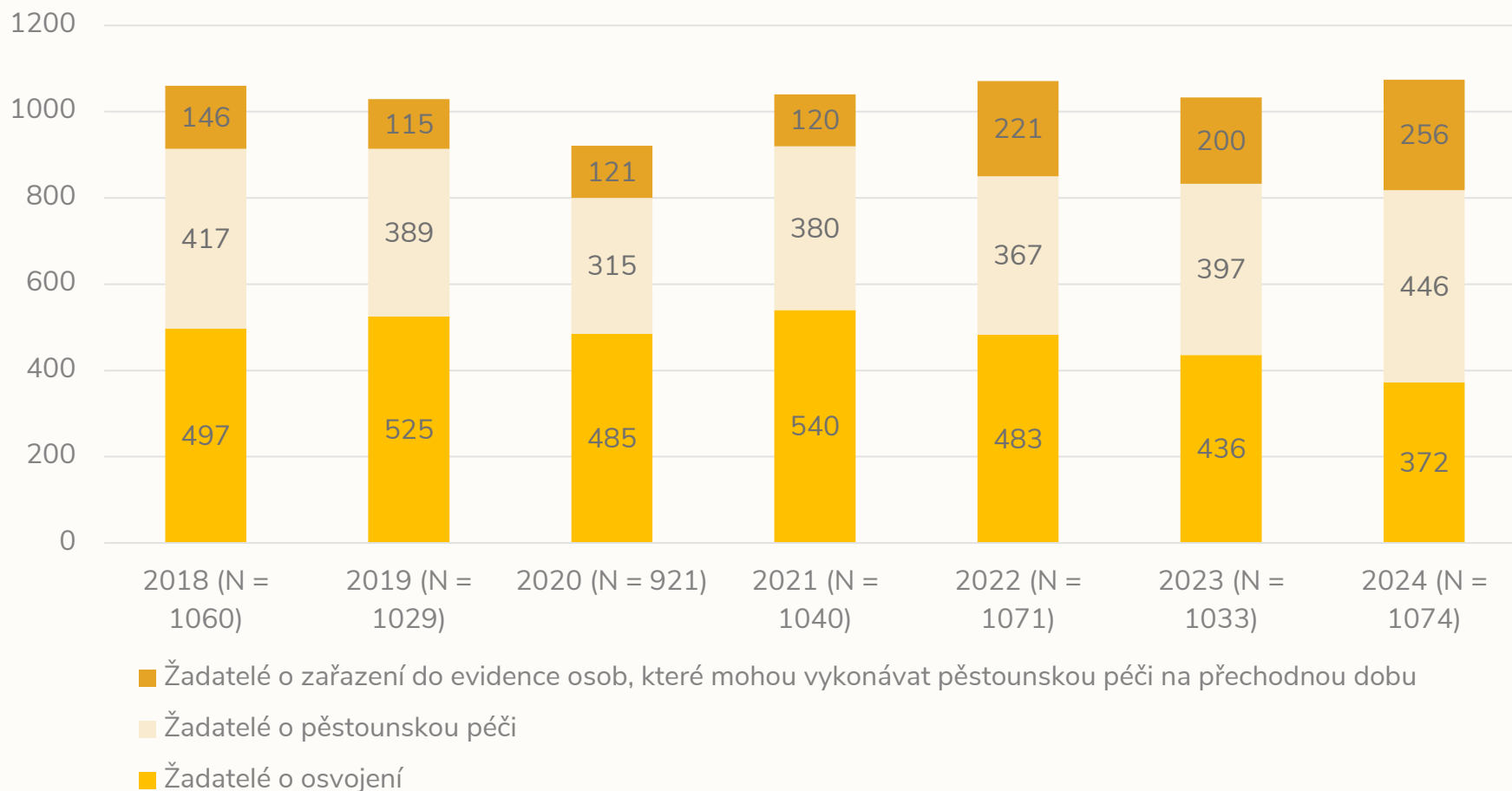

Děti v evidenci krajů k 31.12.daného roku v letech 2021 až 2023

Žadatelé o náhradní rodinnou péči

Počet žádostí o zprostředkování NRP podaných v letech 2018 až 2024

Komplexní výzkum v oblasti ochrany práv dětí

- Projekt se zaměřuje na vybraná dílčí témata z oblasti sociálně právní ochrany dětí a náhradní rodinné péče v návaznosti na potřeby MPSV.
- **Dosud byla řešena tato témata:**
  - A. identifikace bariér v přístupu romských dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče (2023, 2024, 2027);
  - B. příčiny a souvislosti umístování dětí mimo rodinu (2023–2024);
  - C. pěstounská péče ve veřejném mínění (2024);
  - D. asistovaný kontakt (2025–2026) – v realizaci.

A. Identifikace bariér v přístupu romských dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče (NRP)

- **Monitoring neadresných dat o celkovém počtu dětí romského etnika vedených v evidenci pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče – kvalifikované odhady** (využívána je metodika, která byla RILSA vytvořena v rámci jiného projektu v letech 2018–2021).
- Respondenti výzkumu:
  - pracovníci orgánů sociálně-právní ochrany dětí obecních úřadů obcí s rozšířenou působností,
  - pracovníci orgánů sociálně-právní ochrany dětí krajských úřadů.
- Metodologie:
  - kvalitativně (focus groups, expertní rozhovory),
  - kvantitativně (online dotazníkové šetření).
- Proběhlo pět vln sběru kvalifikovaných odhadů.
- Každé tři roky je sběr kvalifikovaných odhadů doplněn o výzkum zaměřený na **zkušenosti a postoje pracovníků s agendou NRP**.
- Hlavní výstup: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_576.pdf

B. Příčiny a souvislosti umístování dětí mimo rodinu

- Zaměřeno na hlavní příčiny a následné zajištění péče o dítě, na následnou práci s rodinou a případný návrat dítěte do rodiny.
- Respondenti výzkumu:
  - mladí lidé ve věku od 16 do 26 let se zkušeností s umístěním mimo biologickou rodinu a s některou z forem náhradní péče,
  - pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí obecních úřadů obcí s rozšířenou působností,
  - soudci,
  - jiní odborníci (kurátoři pro děti a mládež, ředitel dětského domova).
- Metodologie:
  - kvalitativně (hloubkové a expertní rozhovory),
  - kvantitativně (online dotazníkové šetření pro OSPOD, 2 dotazníky – 1/ počty dětí a 2/ samotné příčiny umístění mimo domov).
- Hlavní výstup: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_574.pdf .

C. Pěstounská péče ve veřejném mínění

- Zaměřeno na postoje české veřejnosti k náhradní rodinné péči, k jejím různým formám (s důrazem na pěstounskou péči) a na zájem stát se pěstounem – kvůli potřebě zajistit dostatečný počet náhradních rodičů v souvislosti s postupným přechodem od umístování dětí do ústavní péče (zejména mladších 3 let).
- Respondenti výzkumu:
  - česká populace ve věku 18 až 79 let
- Metodologie:
  - kvantitativně (agenturou realizované dotazníkové šetření, kvótní výběr - věk, pohlaví, vzdělání, velikost místa bydliště a kraj).
- Hlavní výstup: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_578.pdf

D. Asistovaný kontakt (v realizaci)

- Zaměřeno na zkušenosti se službami asistovaného kontaktu a asistovaného předávání pro oblast náhradní rodinné péče, ale především pro případy konfliktních rodinných vztahů.
- Respondenti výzkumu:
  - pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí obecních úřadů obcí s rozšířenou působností,
  - soudci,
  - poskytovatelé služeb asistovaných kontaktů a asistovaných předávání,
  - rodiče se zkušeností se službou asistovaných kontaktů a asistovaných předávání.
- Metodologie:
  - kvalitativně (focus groups, hloubkové rozhovory),
  - kvantitativně (3 různá online dotazníková šetření pro: poskytovatele služby, soudce, orgány sociálně-právní ochrany dětí).

Další samostatné výzkumy z oblasti sociálně-právní ochrany dětí

Naplňování potřeb osvojených dětí a osvojitelů

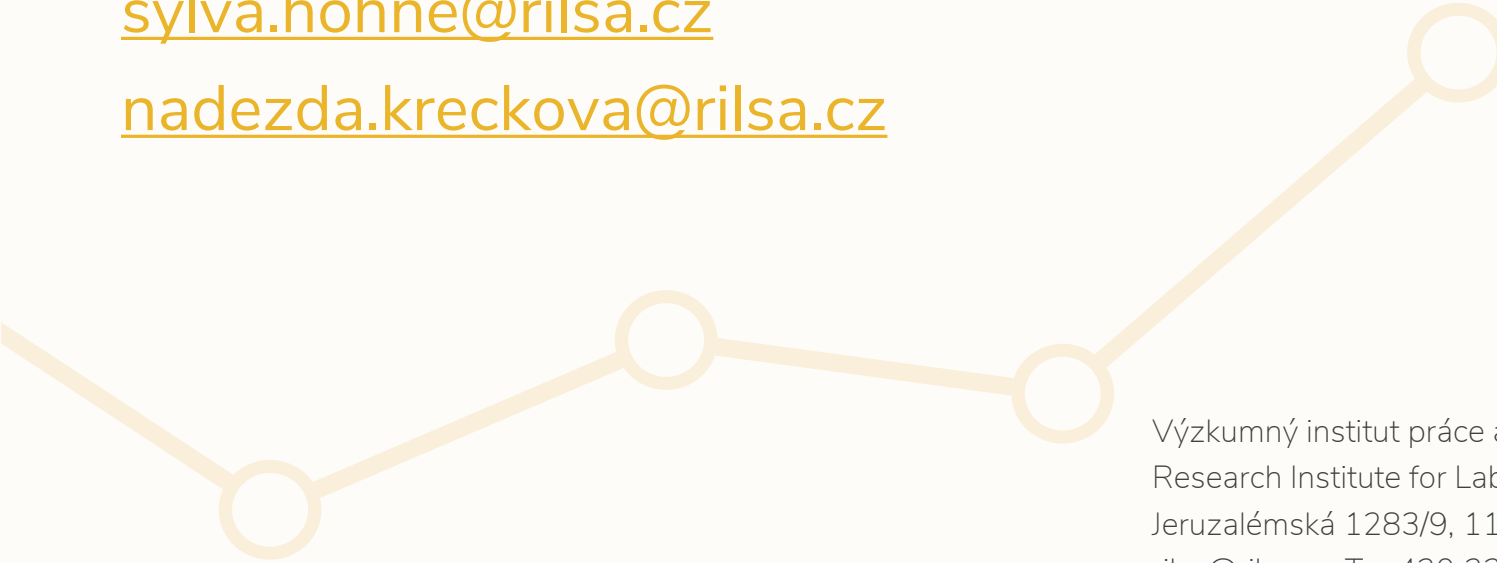
- Zaměřeno na současné nastavení procesu osvojení v ČR pohledem zainteresovaných aktérů.
- Respondenti výzkumu:
  - pracovníci orgánů sociálně-právní ochrany dětí obecních úřadů obcí s rozšířenou působností,
  - neziskové organizace pracující s osvojiteli,
  - osvojitelské rodiny,
  - mladí dospělí se zkušeností s osvojením,
  - soudci.
- Metodologie:
  - kvalitativně (focus groups, hloubkové rozhovory, tematické psaní),
  - kvantitativně (3 různá online dotazníková šetření pro: neziskové organizace, orgány sociálně-právní ochrany dětí a rodiče osvojitelů).
- Hlavní výstup: kniha Cesta k nové rodině: Proces osvojení v ČR

Děkujeme za pozornost!

sylva.hohne@rilsa.cz

nadezda.kreckova@rilsa.cz

Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i.
Research Institute for Labour and Social Affairs
Jeruzalémská 1283/9, 110 00 Praha 1
rilsa@rilsa.cz, T: +420 221 015 844
www.rilsa.cz